

Inštitut za slovensko narodopisje in Založba ZRC sta v zbirki Opera ethnologica slovenica izdala zbornik Pretrgane korenine. Sledi življenja in dela Rajka Ložarja. Zbornik (415 str.) ponuja izčrpno, zanimivo in mestoma pretresljivo branje o življenjski in ustvarjalni poti enega največjih slovenskih raziskovalcev 20. stoletja.

Rajko Ložar je bil izjemen intelektualec, angažiran v več disciplinah. Kakšne sledi je zapustil v vsaki posebej, izrisujejo prispevki v tej knjigi. Tega angažmaja ni mogoče misliti zunaj njegove biografije, z veliko prelomi in tistim najusodnejšim, ko je 8. maja 1945 zvečer sedel na kolo ter zapustil Ljubljano in svojo domovino. Umaknil se je pred

Dr. Rajko Ložar

Pretrgane korenine

revolucionarnim režimom. Njegov duhovni profil je izrisan v dragocenem prispevku akademika dr. Franceta Bernika, ki opominja raziskovalce Ložarjevega življenja in dela predvsem na troje. Na Ložarjevo nezlomljivo držo znanstvenika, kar morda najbolj ponazarjajo naslednje besede: "Ložar je ostal nepreklicno zavezan znanosti. Dajal ji je prednost pred vsemi drugimi možnostmi in skušnjavami v življenju, služil ji je do samopozabe. Zato je moral pogosto doživljati nerazumljenost, če ne kar osamljenost."

Pet razdelkov

Knjiga je razdeljena v pet večjih razdelkov. V prvem so zbrane raznovrstne osvetlitve Ložarjevega življenja, v drugem so ocenjeni njegovi prispevki k arheologiji, v tretjem k umetnostni zgodovini in literarni kritiki, v četrtem so predstavljene njegove raziskave jezika, v zadnjem pa je osvetljeno njegovo narodopisno oziroma etnološko delo. Ložarjevo življenjsko pot nam približuje osem prispevkov v razdelku V vrtincu živ-

ljenja. Pet avtorjev je Rajka Ložarja poznalo osebno. Med njimi sta bližnja sorodnika, nečakinja mag. Helena Ložar-Podlogar in nečak dr. Tom Ložar, sogovornika in prijatelja iz njegovih ameriških let dr. Jože Velikonja in mag. Andrej Rot, ter akademik Kajetan Gantar, njegov dijak v begunski gimnaziji v Peggezu.

Helena Ložar-Podlogar (Vse je vihar razdjal... Življenje in delo Rajka Ložarja) na podlagi številnih virov, osebne dokumentacije, pisem in nekaterih objavljenih spisov podrobno orisuje Ložarjevo življenje od rojstva, 29. avgusta 1904, preživljanja otroštva v Rokodelskem domu, šolanja v Ljubljani, kjer je že kot gimnazijec pridobil široko humanistično izobrazbo in že pred vpisom na univerzo (študij umetnostne zgodovine in klasične arheologije, vendar poleg tega tudi literarne zgodovine, filozofije, tujih jezikov) poslušal tam izbrana predavanja. Študij je po diplomu 1922 nadaljeval v Avstriji. Kljub nasvetu Izidorja Cankarja je dal prednost umetnostni zgodovini na Dunaju

pred arheologijo v Gradcu. Po doktoratu je opravil vojaško službo in se nato 1928 zaposlil v Narodnem muzeju, kjer je bil mnogo več kakor samo kustos za arheologijo. Leta 1940 je kandidiral in pridobil izpraznjeno mesto ravnatelja Etnografskega muzeja in v težavnih vojnih razmerah vse moči namenil slovenski etnografiji. Dan pred koncem vojne je odkolesaril iz Ljubljane, prve tedne v Avstriji preživel v begunskem

Izkopan iz pozabe

Akademik prof. dr. Kajetan Gantar je v neprijaznih okoliščinah povojnega begunstva imel srečo, da je Rajka Ložarja spoznal osebno. Ložar je bil njegov profesor v begunski gimnaziji, ki je, kakor zapiše, delovala dobesedno na etični pogon. Spominja se ga kot učitelja, ki ni le tešil in spodbujal dijaške radovednosti z obvezno učno snovjo, temveč jih je seznanjal z značilnostmi in vsebino narodopisnega raziskovanja, jih opozarjal na vrednost gradiva na terenu, se z dijaki resno ali veselo družil tudi zunaj šolskih prostorov. Hkrati se ob tem spominja Ložarjeve človeške skromnosti in pokončnosti, tesnobe ob spominih na mlado družino, ki jo je pustil v Ljubljani.

Ložarjeva emigrantska usoda človeka nemirnega 20. stoletja je zapisana v razpravi dr. Marjana Drnovška. Pogled je osredinjen na čas begunstva na Koroškem in na razčlenitev t. i. ameriškega obdobja: leta dela v tovarni in poskusov, da bi si našel primernejšo zaposlitev; leta ravnateljstva v Manitowocu in čas v pokoju, ko se

